

Микола ЛИТВИН

*доктор історичних наук, професор
завідувач відділу «Центр дослідження українсько-польських відносин»
Інституту українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України
ORCID: [http:// orcid.org /0000-0003-1010-2329](http://orcid.org/0000-0003-1010-2329)
e-mail: lytvynmr@gmail.com*

Олег Павлишин

*кандидат історичних наук
доцент кафедри новітньої історії України
Львівського національного університету ім. І. Франка
ORCID: [https://orcid.org/ 0000-0003-0388-3278](https://orcid.org/0000-0003-0388-3278)
e-mail: pavlyshynoleh@yahoo.com*

ПРОВІДНИЙ ПОЛЬСЬКИЙ УКРАЇНОЗНАВЕЦЬ, ОРГАНІЗАТОР НАУКИ: СТАНІСЛАВУ СТЕМПНЮ – 70

Знаний у Польщі та Україні історик Станіслав Стемпень (Stanisław Stępień) не тільки не губиться у «сивій» давнині, а й фахово досліджує сучасні українсько-польсько-російські відносини, толерантно реконструює шлях формування модерної української нації, що тривалий час був тісно пов'язаний із західним сусідом. Вчений проживає у прикордонному Перемишлі, де понад три десятиліття очолює недержавний Південно-Східний науковий інститут, викладає у місцевому закладі вищої освіти, бере активну участь у суспільно-культурному і науковому житті української громади Польщі, підтримує різні наукові ініціативи в Україні. Народився він 6 червня 1953 р. Його прадід по матері походив із Катеринославщини (нині – Дніпропетровська обл.), згодом родина емігрувала за океан. Мати народилася у Торонто, звідки у міжвоєнний період батьки повернулися до Польщі. Майбутній історик закінчив гуманістичне відділення (Інститут історії) Ягеллонського університету.

На базі наукового осередку Польського наукового товариства 1990 р. він створив громадський Інститут, який неодноразово фінансово підтримували польські міністерства освіти, закордонних справ, громадські фонди, окремі меценати. Зокрема, ідею творення нового українознавчого осередку підтримала Фондація Стефана Баторого (очолював авторитетний діяч «Солідарності» Збігнєв Буяк (Zbigniew Bujał)), а також відомий американський советолог Збігнєв Бжезінський (Zbigniew Kazimierz Brzezinski), родина якого походила із Перемишля. За 33 роки роботи інститут видав понад 80 наукових монографій і збірників, серед них – серійне документальне видання «Україна – Польща. Тисячу років сусідства», а також археографічні збірники, присвячені Перемишлю, советизації Волині 1939–1941 рр., національному життю

поляків в Україні у першій половині ХХ ст. Тривалий час вчений готував до друку україномовний переклад книжки з історії польської літератури Чеслава Мілоша (Czesław Miłosz). В останні роки історик збирав документальні матеріали до виставок в Україні та Польщі, які присвячено польським повстанцям 1863 р. в Україні (зокрема, їхнім похованням у Галичині), злочинам нацистів проти польської інтелігенції Львова 1941 р. У доробку Станіслава Стемпня також біографічні нариси про Симона Петлюру та його брата Олександра, зокрема в українських виданнях (Енциклопедії історії України, «Українському історичному журналі» та ін.). Сподіваємося, що цьогогоріч побачить світ його монографія, присвячена національно-культурному життю українців міжвоєнної Галичини, а також нові розвідки про Греко-Католицьку Церкву.

Очолований С. Стемпнем Інститут завжди радо відкривав двері для стажування українських дослідників: Володимира Александровича, Людмили Васильєвої, Олександра Зайцева, Миколи Литвина, Ольги Морозової, Івана Матковського, Олександра Рубльова, Олега Павлишина, Ростислава Радишевського, Євгена Сінкевича та ін. Станіслав Стемпень активно підтримував творчість та науково-організаційні заходи політолога Анджея Шептицького (Andrzej Szeptycki), якого нещодавно призначено заступником міністра освіти і науки Польщі. Він також має творчі контакти зі знайомими польськими колегами – Міхалом Клімецьким (Michał Klimecki), Яном Пісулінським (Jan Pisuliński), Романом Дроздом (Roman Drozd) та ін.

Станіславу Стемпню дієво допомагав заступник директора Інституту, доктор історії Олександр Колянчук, у доробку якого було понад десять книжок з історії української військово-політичної еміграції у міжвоєнній Польщі (частину з них видано за сприяння Інституту українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України). За ініціативою обох науковців проведено низку наукових конференцій і круглих столів, присвячених державотворчому чину С. Петлюри, українсько-польському військово-політичному союзу 1920 р. Наукову діяльність Інституту схвалював відомий польський науковець і громадський діяч, засновник славнозвісного журналу «Культура» Єжи Гедройць (Jerzy Władysław Giedroyc), із яким Станіслав Стемпень зустрічався 1997 р. у Парижі. За його сприяння в Інституті засновано премію для магістерських і докторських українознавчих робіт. В Інституті також гостив відомий французький історик Даніель Бовуа (Daniel Beauvois), із яким обговорено перспективи дослідження українсько-польських відносин.

Допитливий науковець відвідав чимало науково-освітніх закладів, архівів і бібліотек не лише Львова та Києва, а й Луцька, Вінниці, Хмельницького, Одеси, Херсону, Миколаєва, Харкова. Залюбки приїжджав із родиною у Карпати, зокрема у Славське, а також у Яремче, де неодноразово разом із Прикарпатським і Варшавським університетами, фондом «Свобода і демократія» (Варшава) організовував «Українсько-польські зустрічі» за участю провідних науковців, політиків, урядовців, громадських діячів, журналістів обох країн. Дві останні зустрічі, зрозуміло, присвячено аналізу передумов, перебігу та наслідкам новітньої російської агресії проти України. Трагедія сусіднього народу змусила історика організовувати волонтерський рух у Перемишлі, збирати гуманітарну допомогу для дитячих закладів Львова, біженців із прифронтових областей.

Науковці Інституту, насамперед відділу «Центр дослідження українсько-польських відносин», зичать колезі міцного здоров'я і нових творчих проєктів.